

In trance met Philip Glass

“Dit gaan we doen, dit is mega-actueel.”

– Regisseur Guy Weizman over *Waiting for the Barbarians*

Met een concert en de opera *Waiting for the Barbarians* viert het Chassé Theater de 90ste verjaardag van de Amerikaanse stercomponist Philip Glass. Wat maakt zijn minimalistische muziek zo uniek?

Je kunt het bijna niet geloven; Maar Philip Glass (1937), de succesvolste klassieke Amerikaanse componist ooit, kluste jarenlang bij als kraanmachinist, loodgieter, taxichauffeur en verhuizer. Rondkomen van zijn minimalistische muziek wilde aanvankelijk niet lukken. Zijn stukken waren te nieuw, te revolutionair, te anders. En kijk nu: alleen al op Spotify trekt Glass anderhalf miljoen luisteraars per maand. Dat mag verbleken bij de cijfers van popsterren, voor klassieke muziek is het een massa.

Klassieke muziek? Jazeker. Want hoewel ook popliefhebbers staan te juichen bij *minimal music*, is klassieke muziek de bakermat. De drie pioniers van het genre – Terry Riley, Steve Reich en Philip Glass – werden stuk voor stuk klassiek opgeleid aan Amerikaanse conservatoria. Glass kreeg vanaf zijn achtste viool- en fluitles, vier jaar later begon hij al te componeren. Die klassieke wortels hoor je in zijn muziek vaak terug, zeker in *Waiting for the Barbarians*, de opera die op 1 oktober naar Breda komt.

geestelijk verruimend

Minimal music werkt met eenvoudige bouwstenen: korte melodische of ritmische thema's worden herhaald en geleidelijk veranderd. Philip Glass vermijdt de benaming trouwens. Hij spreekt liever van ‘muziek met veel repetitieve elementen’. Overall stuit je inderdaad op herhaling: in ritmes, melodieën en akkoorden. Het geeft aan minimalistische muziek een fascinerende expressie. Toen de stijl rond 1975 vanuit Amerika doordruppelde naar Europa, omschreef de Volkskrant het als ‘trancemuziek’. Geestelijk verruimend, vond de een. Eindeloos doordrammend, meende de ander.

De hypnotiserende kracht van muziek kwam Glass op het spoor in India. Aan een reis door Noord-Afrika hield hij repetitieve slagwerkritmes over. Maar ook de popcultuur van de jaren zestig en zeventig liet sporen na. Glass nam vernieuwingen over zoals de synthesizer en elektronische versterking. Niet gek dat onder zijn vroege bewonderaars popcoryfeeën zaten als David Bowie en Brian Eno.

Hij brak in 1976 door met de opera *Einstein on the Beach*. Vijf uur lang toonde de regisseur Robert Wilson een serie raadselachtige scènes. Een kant-en-klaar verhaal werd niet verteld, dat mocht het publiek zelf invullen. Wie de moeite nam, zag aloude operathematiek, over de mens die gevangen zit in tijd en ruimte, worstelend met liefde en sterfelijkheid.

Waiting for the Barbarians

Die thematiek komt terug in de opera *Waiting for the Barbarians*. Glass componeerde het stuk in 2005, naar de gelijknamige roman uit 1980 van de Zuid-Afrikaanse Nobelprijswinnaar J.M. Coetzee. Het boek beschrijft de worsteling van een naamloze bestuurder in een uithoek van een naamloos rijk. Altijd heeft men er in vrede geleefd met een nomadisch buurvolk – tot een kolonel opdoemt die de ‘barbaren’ met vertoon van macht wil uitroeien.

Angst voor de ander: de Nederlandse Reisopera proefde er een eigentijds verhaal in. Voor de regie werd Guy Weizman, de artistiek leider van het Groningse dansgezelschap Club Guy & Roni gevraagd. “Dit gaan we doen, dit is mega-actueel”, reageerde Weizman. Verwacht bij hem geen traditionele operavoorstelling met snikkende sopranen en heldhaftige tenoren. *Waiting for the Barbarians* belooft een overrompelend, bij vlagen beklemmend kijk- en luisterspektakel te worden, met zang, dans en film.

Glass schreef er zijn onheilspellendste klanken bij, met schimmige koorstemmen en dreigende trommels. Tegelijkertijd levert hij sfeervolle *dreamscapes*: tussenspelletjes waarin het koor en het orkest weemoedig mijmeren. Zangsolo's verklanken hevige emoties rond marteling en medemenselijkheid. Het muzikale skelet van *Waiting for the Barbarians* is onmiskenbaar minimalistisch. Maar Glass plooit er een verrassend romantisch orkest omheen, met knipogen naar negentiende-eeuwse meesters als Richard Wagner en Gustav Mahler.

Lavinia Meijer

Als het Philip Glass gegund is om op 31 januari 2027 zijn 90ste verjaardag te vieren, zal de Nederlandse harpiste Lavinia Meijer hem van harte feliciteren. De twee ontmoetten elkaar vijftien jaar geleden voor het eerst. Meijer had wat stukken van Glass bewerkt voor harp, zoals zijn muziek bij de film *The Hours*. De componist was vol lof. “Achteraf gezien is het eigenlijk vreemd”, zei hij tegen de Volkskrant, “dat ik niet meer over toepassingen met de harp heb nagedacht. Natuurlijk werkt het! Ik hou van het open geluid, de resonantie.”

Naar haar optreden in Breda neemt Meijer de duizendpoot Reyer Zwart mee, een favoriete muzikant van artiesten als Daniël Lohues en Tim Knol. Hij speelt gitaar, piano, bas en zingt, wat aan Meijers harpspel extra warmte en diepte geeft. Naast muziek van Glass klinkt er werk van componisten die door hem zijn geïnspireerd, zoals Meredith Monk en Sufjan Stevens.

Glass-spier

Het lastigste aan minimalistische muziek, vindt Meijer, is om geconcentreerd te blijven. “Ik dreig weleens in trance te raken. Dan ga ik zo in de muziek op dat ik dreig te vergeten waar ik precies ben.” Ook fysiek is het zwaar om de zich almaar herhalende patronen strak te blijven tokkelen. In het begin kreeg Meijer kramp in haar armen, maar ze hield vol. “In mijn arm heeft zich een extra spier gevormd. Ik noem die mijn Glass-spier.”

Waiting for the Barbarians

Nederlandse Reisopera | do 1 okt

Philip Glass' 90ste verjaardag

Lavinia Meijer en Reyer Zwart | vr 19 mrt